

شەتەل پوۋەستەرى (6)

سۇ باعالاپ بۇتۇرگەن تارسل توبەت

شىنجاڭ خالق باسپاسى

شەتەل پوۋەستەرى (6)

سۇ باغلاپ بۆكرەس ئارسل ئوبدان

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

۲۰۰۸ يىلى

图书在版编目(CIP)数据

外国优秀中篇小说选.6:哈萨克文/(苏)库图里等著;阿布都哈孜、加娜尔等译.—乌鲁木齐:新疆人民出版社,2008.12

ISBN 978—7—228—12130—4

I.外… II.①库…②阿…③加… III.中篇小说—作品集—世界—现代—哈萨克语(中国少数民族语言) IV.I14

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第197347号

责任编辑:买尔汗

编 辑:苏里坦汗

责任校对:达吾列提

封面设计:夏提克

外国优秀中篇小说选(6) 哈萨克文

阿布都哈孜、加娜尔等译

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码:830001)

新疆新华书店发行

新疆生产建设兵团印刷厂印刷

850×1168毫米 32开本 9.875印张

2008年12月第1版 2008年12月第1次印刷

印数:1—2000

ISBN 978—7—228—12130—4 定价:18.00元

جاۋاپتى رەداكتور: مەيرقان زاكارىيا ۋلى
رەداكتور: سۇلتانقان سەلتەنجان ۋلى
كوررەكتور: داۋلەت باۋىرجان ۋلى
مۇقاباسىن كورگەندەگەن: شاتتىق اغسا

شەتەل پوۋەستەرى (6)

سۇ جاعالاپ جۇگىرگىن تارغىل توپەت

*

شىنجاڭ خالىق باسپاسى باستىردى
(ئۇرىمچى قالاسى وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى 348 - ئۇلا)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شىنجاڭ ئۇندىرىس - قۇرىلىس يىڭتۇانى باسپا زاۋودىندا باسلىدى
فورمات 1/32 1168 × 850، 9.875 باسپا تاباق
2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسپاسى
2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسلىۋى
تىراجى: 2000 — 1
ISBN 978 — 7 — 228 — 12130 — 4
بالعاسى: 18.00 يۋان

مازمۇنى

1	سۆز جاللاپ جۇگرگەن تارەل توبەت
113	مەن ئەتىرى بولسام
183	جولدانباغان حاتتار
261.....	شىنانودالى تراگەدىيا

سۇ جاللاپ جۇڭگىلىق تارىخى

ۋىرەشەنلەر ئۆزلىرىنى: شەرخان مۇرتازايەۋ

ۋىرەشەنلەر سانى:

ۋىرەشەنلەر ئۆزلىرىنى تۇتۇپ جاتقان تارىخى سۇنى تۇتۇپ
قۇرۇلۇش پەن سۇلىقىنىڭ ۋىزىنا بويىنچا جايلاشقان ەكى زۇلمات دۇنيەنىڭ
داملىسىز ماڭىقى - باقىي شايخانىسى تولاستامان. تەڭرى كۈشكەن
قۇرۇلۇش كەس - كەستەيدى، ال، سۇ سۇرۇپلىق قۇرۇلۇشقا شۇبۇلىداۋدان
بىر تىنبايدى - اق.

تەڭرى تۇن - تۇنەكتە جارتاستارغا ارسلاندى سۈيىپ ابلال
القىلدى. تەڭرىنىڭ سوقۇلارنا تويىتارس بەرگەن سايىن قالجىراپ قارا
تارىخى قاتتى جەر ۋەلىيدى.

كۈندىز - كۈندىز بولۇپ، تۇن - تۇن بولۇپ، دۇنيە - الەم
جارالانغان بەرى، ماڭىقى - باقىي كۈندىز دە، تۇن دە بۇل عالامات
شايخانىسى تاۋسىلماس.

كۈندىز دە، تۇن دە...

تەلى بىر تۇن ۋىيەن شاق. تەڭرىگە اتقانار قارىشىلىق تۇن. بۇل
تۇنى ول ۋىيەنلەر جوق. غۇمىرىندا تۇغۇش رەت ۋىيەنلەر.
غۇمىرىندا تۇغۇش رەت ۋىيەنلەر قاشتى. تەزىرەك تاللىق، تەزىرەك
تەڭرىگە تارتار مەزگىلىدىكىسى، نەرىيا تەرىشىنىڭ ۋىيەنلەر ول سۇندا
تەڭرى سوقۇشنىن جەردىڭ بولار - بولماس بىرلىق قاققاننى، قوينىۋدا
تولقۇنداردىڭ ارسلاندى، سىلەسى قاتا تىنىمىز جۇلقىنغان سەزىپ

جاتتى. *تۇن سىرىنا قۇلاق تۇرگەن بالا وسلايشا ۇيقى كورمەدى...
*بىر زاماندا *بارى دە باسقاشا بولاتىن، سوناۋ قىلىم زاماندا لۇۋر
ۋىرەك بولماسا، دۇنيە مۇلدە وزگەشە جاراتىلۇى مۇمكىن ەكەنى: قۇرلىق
پەن تەڭىز ارپالسىپاۋى، *بىر - بىرىنە قارسىلاساۋى مۇمكىن ەكەنى
قازىر ەشكىمنىڭ قاپەرىنە دە كىرىپ شىقپايدى. *ۋاباستا، دۇنيە ەلەمنىڭ
بوزالا تاڭىندا تابىعاتتا قۇرلىق اتاۋلى تۇرماق، تىتتەي توزاڭ دا جوق ەدى
عوي. دۇنيە تۇگەل توپان سۇ ەدى، تەك قانا سۇ ەدى. سۇ بولسا شىڭىراۋ
وپىا تۇنەكتەن، *تۇپسىز تەرەڭ يىرىمدە وزىنەن *وزى پايدا بولدى دا،
تولقىندى تولقىن قۇالاپ، ايلعى جوق، باسى جوق، شەگى مەنەن شەتى
جوق، كۇنشەسى جوق، قۇبلاسى جوق كەۋەك ەلەمنىڭ جان - جاعىنا
جايىلىپ كەتە باردى.

وسى كۇنگە دەيىن *بىزدىڭ توبەمىزدەن توپ - توبىمەن ۇشىپ
جۇرەتىن جالپاق تۇمسىق، قىرقىلداق سۇر ۋىرەك، *يا - *يا، كادىمگى
سۇر ۋىرەك - لۇۋر ۋىرەك، سول *بىر زاماندا جاپادان جالعىز ەكەن دە،
*تىپتى، جۇمىرتقا سالاتىن دا مەكەن تاپپاي ساندالغان ەكەن. كۇللى
ەلمە سۇدان باسقا، جۇمىرتقا سالار *بىر تال شىبىق تا بولماپتى عوي.
ۋىرەك بايقۇس جۇمىرتقا تولعاتىپ، شىدامى كەتىپ جۇمىرتقالايدىن
دەسە *تۇپسىز تۇڭعىقتان قورقىپ، سۇ ۇستىندە جانتالاسىپ ۇشىپ
جۇرەدى. قايدا ۇشىپ بارماسىن، تەلەگەي تەڭىز، شەتسىز - شەكسىز
تولقىسەن توپان سۇى. كۇللى ەلمە تۇياق تىرەپ، ۇيا سالار *بىر
قىلىپ جوق ەكەننە كوزى جەتىپ، بەيشارا ۋىرەك دىڭكەسى قۇرىدى.
اقىر سوڭىندا سۇر ۋىرەك سۇعا قونىپ، *توسىنىڭ *جۇنىن جۇلىپ،
ۇيا سالغان ەكەن. انە، سول ۇيادان جەر پايدا بولا باستالغان. جەر جارىقتىق
بىرتە - بىرتە ۇلعايىپ، ونىڭ ۇستىندە بىرتە - بىرتە جان - جانۋار،
*تۇرلى ماقىلۇق پايدا بولا باستاپتى. ولاردىڭ اراسىنان ادامزات ارتىقشا
شىعپ، شاڭعىمەن قار ۇستىندە دە، قايقىپەن سۇدا دا *جۇرىپ، جۇزە
الاتىن امال تاۋىپتى. اڭ ۇستاپ، بالق اۋلاپ، اۋقاتتانىپ، ۇرىم -
بۇتاعىن كوبەيتە بەرىپتى.

بايتاق سۇڭنىڭ ورتاسىدا قۇرلىق پايدا بولسىمەن جارىق دۇنيەنىڭ
 اپشىسى قۇرۇلىپ، قىيىن كۈندەر تۋارىن سۇرشا ۋىرەك سۇڭدا سەزەرە
 ەكەن. قالاي جەر پايدا بولدى، سولاي سۇ مەن قۇرلىق اراسىدا اياۋسىز
 ارپالسى باستالدى. ال، قۇرلىق پەن سۇڭنىڭ، سۇ مەن قۇرلىقتىڭ
 اراسىنداى ارپالسىتان ادام بايقۇستىڭ دا شەكەسى قىزىپ جۇرگەن
 جوق. ادام جەرگە باۋىر باسىپ قالعاندىقتان تەڭىز ونى ۇناتپاس.
 تاڭ تاپاپ كەلەدى. تالغى ۋىر ۋىر ۋىر، تالغى ۋىر كۈن تولعاتىپ
 كەلەدى. سىزدىقتالغان بۇلدىر الا كەۋىمدە، تاناۋىنان بۇى بۇرقىراغان
 بۇغىنىڭ سالىپىعان ەرنى قۇساپ، جالعا سوققان تەڭىزدىڭ بۇرقىراغان
 سۇلبەسى كورىنە باستادى. تەڭىز تىنىسى سەزىلەدى. تەڭىز بەن قۇرلىق
 تۇيىسكەن جىيەكتىڭ ۇن بويىندا تۇنجىر بۇلدىر تۇمان تۇنىپ تۇر.
 كەرمە كەمەر كەۋەسىندە كەرىلە ۇسۇپ تۇلغان تولقىن زىكىر سالادى.
 بەتباق تولقىندار بەت قاراتپاي، ابدەن تاپتالىپ قاتىپ قالغان مۇزداي
 قۇمداۋىتتىڭ كوك وڭىزدەنىپ، جىلبىسى باسقان ۇيىندى تاستاردىڭ
 توسىنە ايانباي، ارىلداي شاپشىپ، ورەشتەن سوڭ ورەشتەر قىڭسىلاي
 قۇلاپ، ۇشىپ بارا جاتادى. ەسال عانا ساتكە اق كويىك بۇرق ەتىپ
 ۇسۇنىپ، ابدەن يىگە تۇسكەن بالدىر ۇشوپتىڭ عانا كەرمەك ۇيسى قالادى.
 تولقىندار كەيدە جالعا سىرە مۇزدىڭ سىنىقتارىن دا لاقتىرىپ تاستايدى.
 كوكتەمدە شايقالغان مۇحىتتىڭ ولاردى قاي جاقتان الپ كەلگەنى
 بەلگىسىز. جالعا لاقتىرىلغان قاڭغىباس مۇزدار بلەزدە سىقىقسىز،
 دارمەنسىز كۇيگە تۇسەدى. كەلەسى تولقىندار جالعا اسىعا جەتىپ، الگى
 مۇزداردى ۇلىپ ۇسۇسىپ، ۇز قۇرسالما قايىتادان الپ قايتادى.
 ۇن تۇنەگى ۇتۇرلىپ، تاڭ ارايى ايقىندالا بەرەدى. استە - استە
 جەر سۇرەتى تانىلىپ، استە - استە تەڭىز ەيدىرى اشلا باستايدى.
 تۇنگى جەلدەن تىنىشى كەتكەن تولقىندار اقجالدانىپ ەلى دە جالعا
 قاراي جۇگىرگەنمەن، كوز ۇشىندا، ۇتۇپسىز تەرەڭىندە تەڭىز تارلان ساپ -
 ساپ سايابىرلاپ، قورعاسىنداى سۇىق سۇر ۇتۇستى جوتاسى اۋىر
 شىمىرلاپ، ەلسىن - ەلسىن جۇاسى ۇتۇستى.

تەڭىزدەن تۇمان كۈشكىنى كۈتەرلىپ، جالداغى قىرغا - قىراتتارغا قاراي جىلجىپ كەلە جاتتى.

وسى ارادا، تارعمل تۈبەت قولتىمىزنا تامان، تەڭىزگە كولبەي سۇمىنىپ جاتقان قىرقالى تۈبەكتىڭ ۇستىنىدە وقشاۋ تۇرغان ءبىر جارتاس بار. المستان قاراعاندا، ول شىنىندا دا تەڭىز جالالاپ جۇگىرگەن تاۋداي تارعمل يتكە ۇقسايدى. بوكسەسىندە البى - جۇلبا، الا شاربى الاسا ورمان وسكەن، جازعى شىلدەگە دەيىن باسنان قار كەتپەي سالپاڭ قۇلاق سياقتى اقاتقاڭداقتانىپ جاتاتىن، كۇن تۇسپەيتىن تەرىسكەي شاتىندا ودان دا ۇلكەن اق قال قۇساپ قار جاتاتىن، تارعمل تۈبەت جارتاستى تەڭىز جاققان دا، ورمان جاققان دا ايدالا المستان كورىنىپ تۇرادى.

مىنە، وسى تارعمل تۈبەت قوينىۋىنان كۇن باقان بويى كۈتەرلى بەرە نيۇخ قايمى تەڭىز بەتىنە شىققان - دى. قايمىقتا ۇش ەرەسەك، ءبىر بالا بار. جاس جاعىنان كەنجەرەك، مەمىشا كەلگەن ەكى ەركەك قوس قولداپ، ەسكەك تارتىپ كەلەدى. بۇلاردىڭ شىنىدەگى ەڭ قارتى اماش ترۇپكاسىن بۇرقىلداپ، قايمىقتىڭ قۇيرىعىندا رول باسقارپ وتىر. قوڭىرقاي ءجۇزىن اجىم تورلاعان، اسىرەسە، مويىنى ساي - ساي اجىم، جۇتىنىشاعى شۇدرايىپ شىعپ تۇرادى؛ ءتىلىم - ءتىلىم تىرتىق باسقان كۈرەكتەي قولدارىنىڭ بۇنىدارى دا شۇدرايىڭقى ارقى شال. ساقال - شاشى بۇرىل. ءتىپتى، اقسەلەۋ دەسە دە بولادى. قوڭىرقاي جۇزىنەن اپپاق قۇداي قاسى كوزگە ەرەكشە شالىنادى. شال قىزىل جىيەك، جاساۋراعان كوزدەرىن ادەتتىشە سىعىرايتا قارايدى، بۇكىل غۇمىرى بويىندا كۇن ساۋلەسى شامىلىسقان سۇ ايدىنىنا قاراۋدان ابدەن سىقسىعان كوز، سودان دا ول، قايمىقتى قوينىۋىنەن كوزىنى باسقارپ كەلە جاتقانداي كورىنەر. ال، قايمىقتىڭ تۇمسىق جاعىندا اقساقالدىڭ اشۋىن كەلتىرمەيىن دەپ تىپىرشى بەرۋدەن تايىسالىپ ۇزىن - ۇزى ارەڭ ۇستاپ، ون ءبىر - ون ەكى جاستارداعى بالا، شىل بالا پانىندا جۇرەلەپ وتىر.

بالا ءماز - مايرام. قۋانغاننان تاناۋلارى دەلدىپ، بەتىندەگى ۇرى سەكپىلدەرى تارىداي شاشىراپ شىعا كەلەدى.

بۇل شەشەگە تارتقان بەلگى. شەشەسى دە قاتتى قۇانسا، بەتنە
ۋىستىپ جاسىرىن سەكپىل شىعا كەلەدى.

بالانىڭ تىنىشى قوزاتىن ءجونى بار. بۇل ساپار ونىڭ اڭشىلىق
كاسىپكە ارالاسۇنا تۇساۋ كەسەر رەتىندە ارنالىپ وتىر. سودان دا
كىرىسكى باسىن جان - جاققا شىل قۇساپ قىلىتىڭداتىپ، توڭىرەككە
تويىمسىز ءبىر قىزىقپەن كوز الماي قارايدى. ءومىرىندا تۇڭغىش رەت
كىرىسكى تەڭىز ايدىنىنا ناعىز اڭشىلارمەن اڭ اۋلاۋعا، ەجەلگى ۇلكەن
قايققا ءمىنىپ شىققانى. بالا شىركىن قازىر ورنىنان اتىپ تۇرىپ،
ەسكەكشىلەردى اسىقتىرعىسى كەلەدى، تەڭىز اڭدارى جاتقان ۇلكەن
ارالعا تەزىرەك جەتۋ ۇشىن ەسكەكتى ۇز قولىنا الپ، بار كۇشىن سالا
ەسكىسى كەلەدى. ءبىراق، بۇل بالالىعىنا ۇلكەندەر كۇلۋى مۇمكىن عوي.
وسىنى ويلاپ، ول ۇز سەزىمىن بىلدىرمەۋگە تىرىسىپ - اق باقتى.
ايتكەنمەن، سەزىمدى جاسىرۋ قىيىن ەدى. باقتىقا كەنەلىپ وتىرعانىڭدى
جاسىرا المايدى ەكەنىنىڭ. قاراتورى ءجۈزى بال - بۇل جانىپ، الاۋلاپ
تۇرعانداي ەدى. اسىرەسە، كوزىن ايتساڭشى، تۇلا بويىن كەرنەگەن قۇانىش
پەن ماقتانىش سەزىمىن قىمتاي الماعان بالانىڭ باقت شالىقتاعان كوزى
جارق - جۇرق ەتىپ، جاقۇتتاي جايىنايدى. الدا - تەڭىز، الدا - اڭ
اۋلاۋ قىزىعى كۇتىپ تۇر!!!

ورگان قارت بالانىڭ جاي - كۇيىن ءبىلىپ وتىر. سىمىراپىعان
كوزىنەن ول تەڭىز باعدارىن عانا ەمەس، شىداي الماي ۇشىپ - قونىپ
وتىرعان بالانىڭ كوڭىل - كۇيىن دە بايقاپ كەلەدى. «اي، بالالىق،
بالالىق» دەپ قارت كوزى كۇلىمدەي بەرەدى دە، ونىسىن بايقاتقىسى
كەلمەگەندەي شالا سونگەن ترۇپكاسىن قوماعايلانا سورا بەرەدى. بالانىڭ
قىلىعىنا ۇش تارتىپ، جىمىعانىڭدى بايقاتۋعا بولمايدى. بالا قازىر
ولارمەن بىرگە ويىن ۇشىن كەلە جاتقان جوق. وسىدان ول ۇشىن تەڭىز
اڭشىسىنىڭ ۇمىرى باستالماق. تەڭىزدە باستالغان كاسىپ ايتەۋىر، ءبىر
كەزدە تەڭىزدە اياقتالماق. تەڭىز اڭشىسىنىڭ تاعدىرى سولاي. ويتكەنى،
ودان قىيىن، ودان حاۋىپتى كاسىپ جوق. سوندىقتان دا، ادام بيتتەينەن

ماشقتانا بەرگەنى ابزەل. بۇرىنچىلار: «اقىل — تاغىردەن، ماشىق — جاستان» دەپ بەكر ايتپىلعان. «جامان اغشى — اعابىنعا ماسىل» دەگەندى دە بۇرىنچىلار ايتىپ كەتكەن. انە، سول سەبەبتى دە، ەل قامىن جەيتىن ەر بولۇۋۇشىن كاسىپكە ەرتە باستان ۇيرەنگەن ءجون. مىنە، كىرىسكىنىڭ دە كەزەگى كەلدى. ونى شىڭداپ — شىنىقتىرىپ، تەڭىزگە بويىن ۇيرەتۋ كەرەك.

بۇل ماقساتتى تارعىل توبەت تاۋىنىڭ باۋرايىندا وترعان بالق — انا رۋىنىڭ اۋىلى تۈگەل بىلەدى. بۈگىنگى جورىق بولاشاق اغشى كىرىسكى ۇشىن ارنالغانىن كارى دە، جاسى دا ءبارى ءبىلىپ وتر. ەجەلدەن كەلە جاتقان ەرەجە بار. ەركەك بولپ تۋدى ەكەنسكى، بالا جاستان تەڭىزگە باۋىر باس، تەڭىز سەنى توسىرقامايتىن بولسىن، تەڭىزدە سالعان بويى ۇيرەنسەن. انە، سودان دا بۈگىن رۋ باسى ورگان قارت پەن ەڭ تاڭداۋلى ەكى اغشى — ءبىرى بالانىڭ اكەسى ەمرايىن، ءبىرى نەمەرە اعاسى مىلگۋن اتالار سالعان جورالى جول بويىنشا، ۇلكەندەردىڭ كىشىلەر الدىنداى پارىزىن وتەپ، بۇل رەتتە كىرىسكىنى قاتەرلى ساپارعا الپ شىققان، بالا وسىدان باستاپ اقىرى دەمى تاۋسىلعاندا، ءساتتى — ءساتسىز كۈندەردە دە ۇداى تەڭىزبەن تاعدىرلاس بولماق.

كىرىسكى ءالى اۋزىنان انا ءسۈتىنىڭ ءدامى كەتپەگەن بالەىن ءسابى عوي، ودان ءالى ءجوندى اغشى شىعار — شىقپاسى دا بەيمالىم، ءبىراق، كىم بىلگەن، مىنا ەرەسەكتەر ەرتەڭ باسى جەرگە جەتىپ، قاۋقارسىز قارت بولعاندا، بالكىم، وسى كىرىسكى بۈكىل رۋدى اسرايتىن اغشى بولار. نىلىم زاماننان بەرى اتادان بالاغا اۋىسىپ كەلە جاتقان سالت سولاي. تىرشىلىك — سونىسمەن تىرشىلىك.

ءبىراق، بۇل جايدى ايقايلاپ ايتىپ جاتقان ەشكىم جوق. بۇل اركىمنىڭ شىندە جاتقان سىر، ال، بۇل سىر ايتىلسا دا سىرەك ايتىلادى. انە، سودان دا تارعىل توبەت جىللاۋىندا جاتقان بالق — انا اۋىلى كىرىسكىنىڭ العاش تەڭىزگە اتتانپ بارا جاتقاندا اسا ءمان بەرە

قويغان جوق. ۋارى - بەرىدەن سولڭ جاماعاينى ونىڭ ەرەسەك اڭشىلارمەن
بىرگە جولعا شىققانن بايقاماعان بولدى، بۇل ۋاقىعلا نازار سالماغان
سياقتى كورىندى.

بالانى جولعا تەك شەشەسى شىعارىپ سالىدى. ۋىراق، ول تەڭىز
ساپارى تۋرالى ۋلام دەپ ۋىتىس جارغان جوق، قوينىۋعا جەتپەي قوشتاستى.
بالاسىنا ادەبىي انىقتاپ تۋرىپ: «بارا عوي، ورمانغا بارا!» دەدى، تەڭىز جاققا
كوز سالماي، ورمان جاققا قاراپ تۋرىپ، «بايىقا، شاپقان بۇتالارىڭ قۇرعاق
بولسىن، ورماندا اداسىپ كەتىپ جۇرمە!» بۇل ونىڭ كىرىسكى ۋىزىن
شاتاستىرىپ، «كىنر» دەپ اتالاتىن جىن - پەرىلەردى الداپ، بالاسىن
پالە - جالادان، بىلىستەن قورعلاندالمىسى ەدى. ول، ۋىزىنىڭ كۈيەۋى
جونىندە دە ۋلام دەگەن جوق. ۋدال ۋبىر كىرىسكى ۋوز اكەسى ەمرايىنمەن
بىرگە ەمەس، مۇلدە بوتەن ادامدارمەن بىرگە كەتىپ بارا جاتقانداي، سىر
بىلىدىرمەدى. ونداعى ويى: ەمرايىن مەن كىرىسكى - اكەلى - بالالى
ادامدار ەكەنن كىنرلەر ۋبىلىپ قويماستىن دەگەندەگىسى. اكەلى - بالالى
ادامداردىڭ اڭغا بىرگە شىققانن جىن - پەرىلەر ۇناتپايدى - اق. ولار
اكە مەن بالانىڭ بىرەۋىن مەرت قىلىپ، بىرەۋىن ەركى مەن كۈشەنەن
ايرىپ، ەندى قايتىپ تەڭىزگە، نە ورمانغا بەتتەمەسكە انت شەردەي
حالگە جەتكىزەدى. ادامدارغا كەسپات كەلتىرۋدى دىتتەپ، زالىم
كىنرلەر جىن - پەرىلەرى، ولاردىڭ ۋار ۋبىر ادىمىن اڭدىپ، ۋىزىن
باعىپ جۇرەدى.

كىرىسكى بولسا كىنرلەردەن قورىقپايدى، ەسەيىپ قالدى عوي. ال،
شەشەسى قورقادى، بالاسىن ويلاپ قورقادى. سەن ۋالى كىشكەنتايىسىڭ،
سەنى الداپ - ارىاپ، مەرت قىلۇ وڭىاي دەيدى. ۋسوزىنىڭ جانى بار.
جىن - پەرىلەردەن باسقا قانىپەزەر بار ما؟ جاس سايىلەردى قانشاما
مۇگەدەك ەتپەدى دەيسىڭ ولار. بالالارغا اۋرۇ جاپسىرىپ، كەم - كەتىك
ەتىپ قويايدى، اڭشى بولماسىن دەپ. ال، كەم - كەتىك ادام كىمگە
كەرەك، نەگە جارايدى؟ سوندىقتان، جاس بالانى ۋسىپ - جەتىلگەنشە
جىن - پەرىنىڭ كوزىنەن تاسا ۇستاعان ۋجون. ال، بۇعاناسى قاتىپ، بەلى

بەكمىگەن سولڭ ەر - ازاماتقا جىن - شايتان دەگەننىڭ قورقنىشى مەس.
كۈشتى ادامنان بىلىس تە سەسكەندى.

شەشە مەن بالا وسلايشا قوشتاستى. ۈرەي مەن باتا، تىلەگىن شىنە
بۈگىپ، شەشەسى ۈندەمەستەن بىراز تۇردى. تەڭىز جاققا بىر قاراماي
كەرى قايتتى. ۈز كۈيەۋىن ۈزى تانىمىغان ادامشا، ونى، تىپتى، ەسەنە
دە المادى. كۈنى كەشە اكەسى مەن بالاسىنىڭ جول جابدىغىن، ۈش
كۈندىك جول ازىغىن دايىنداسا دا، قارىز تۈك بىلمەگەن بولا قالپىتى.
بالاسى ۈشەن شىبىن جانى شىرىلداپ تۇرغانىن بىلدىرگىسى كەلمەي،
جىن - پەرلەرگە سىر بىلدىرمەي، تەك شتەن تىندى شەشە بايقۇس.

شەشەسى قوينىڭ جەتپەي كەيىن قايتتى، ال، بالاسى بولسا كوزگە
كورىنبەيتىن جىن - پەرلەردى اداستىرغان بولپ، ۈز ۈزىن ۈزى
شىرىلاپ، شەشەسىن رەنجىتكىسى كەلمەي، ونىڭ ايتقاننىن ورىنداپ،
بۇتا - بۇتانىڭ اراسىمەن بۇرالاڭ ۈز تاستاپ، اللىقا ۇزاپ كەتكەن
ەرەسەك اڭشىلاردى قۇپ جەتپەك بولپ، جۈگرە جونەلدى.

بالا ولاردى لەزدە - اق قۇپ جەتتى. قارۋ - جاراق، ازىق - تۈلك
ارتىنغان اڭشىلار اسىقپاي اياڭداپ كەلەدى. ەڭ الدىندا ورگان قارت،
ونىڭ سوڭىنان ەڭگەزەردەي تۇر - تۇلەسى ەرەكشەلەنىپ، قابا ساقال
ەمرايىن، ال، ونىڭ ارتىنان مايماق اياق، تىغىنىشتاي كەسپەلتەك
مىلگۈىن جۇرپ بارادى. بارىنىڭ دە ۈستىندە يىلەگەن تەرىدەن
تىگىلگەن، سۇ وتپەيتىن، سۇققا تۈزىمدى قاراباير تەڭىز كىمى.
شەشەسى بار ونەرىن سالىپ، بالاسىنىڭ تەڭىز كىمىن كۈپتەن بەرى
قامداپ ەدى. سىرتقى كىمى دە، ايعىندامى تورباسى - ەتىگى دە ويۈمەن
ورنەكتەلگەن. تەڭىزگە شىعپ بارا جاتقاندا مۇنداي ساننىڭ نە رەتى
بار؟ شەشەنىڭ اتى شەشە دە.

— ۈي، سەنىسىڭ - ەي؟ سەن كەلمەيتىن شىعار، شەشەڭ
قوللىغان جەتەكتەپ ۈيگە قايتىپ الپ كەتكەن شىعار دەپ ويلاپ
ەدىك بىز، — دەپ جورتا تاڭقالغان بولدى مىلگۈىن، كىرىسكى ولاردى
قۇپ جەتكەندە.

— ۋىگە قايتقانى قالاي؟ ۋىسەم دە قايتىپاس ەدىم!.. — كىرىسكى
زىزادان تارس كەتە جازدادى.

— ءجا — ءجا، قالجىڭداغاندى تۇسىنبەيسىڭ بە، — دەپ
تىنىشتاندىردى بالانى مىلگۇن، — ونىڭدى قوي سەن. تەڭزىدە ءبىر —
بىرىمىزبەن سويلەسپەسەك، كىممەن سويلەسەمىز؟ ءما، ونان دا مىنانى
الىپ ءجۇر! — دەپ بالاغا قولىنداعى مىلتىقتى ۇستاتا سالىدى. بۇل
نىقلاسقا بالا رىزا بولپ قالدى.

تەڭزىگە ۋىلار ۋىسلاي اتاندى. ەندى ۋىسدان جولى بولپ، قايتقانى
مايلانىپ، ۋىلجاسمەن ۋىرالار كۇن تۇسا، قايتار جولدىڭ جورالعىسى
باسقاشا بولماق. ەنە، سوندا اقجولتاي اڭشى بالانىڭ قۇرمەتىنە ۋىلان —
اسىر توي جاسالدى. ءتۇپسىز، شەكسىز تەرەڭمىندە كۇشتىلەر مەن
كوزسىز باتىرلار عانا اۋىلدى الاتىن بالىقتارى مەن اڭى بار ۋىلى تەڭزىدىڭ
بەرەكەتى جونىندە اڭن ايتىلىپ، ءبىي بىلەنەدى. جەر بەتىنە ۋىزىنە
اڭشىلار اۋىلتى تاراعان بالق — انانىڭ قۇرمەتىنە جىر جىرلانىدى. ەنە،
سوندا ەڭ اقسىلىدى ادام — بالقى شامان بىلەۋىشلەردىڭ ۋىرتاسىنا
شەتەن ساباۋ سابالغان كەسپەك بارابانىڭ كۇڭگىرلەگەن ۋىننە
قوسىلىپ، جاڭا اڭشى، جاس اڭشى كىرىسكى جايلى، جەرمەن، سۇمەن
اڭگىمە — جىرىن باستايدى. ءيا، شامان اڭشى بالا تۇرالى جەرمەن سۇمەن
سويلەسىپ، جەرمەن سۇدان: بالاغا ار دايمىم راحمىدى بولا كورىڭدەر،
بالادان ۋىلى اڭشى شىققاي، جەردە دە، سۇدا دا اماندا جولى بولعاي، اۋىلان
اڭىن كارى مەن جاسقا، اۋىلت تۇتىنىنە تەڭ بولپ بەرەتىن ادبەتتى
اڭشى بولعاي! — دەپ تىلەيدى شامان. دانا شامان بالقى تاعى دا
جالبارىنىپ: كىرىسكىنىڭ بالا — شاعاسى كوپ بولعاي، ۋىلمەي —
جىتپەي، بالق — انانىڭ ۇرىم بۇتاعىن، ۋىرەن — جارانىن ۋىركەندەتە
بەرگەي دەپ تىلەيدى.

قايدا ءجۇزىپ ءجۇرسىڭ سەن، بالق — ايل؟
سەنىڭ بىستىق قۇرساعىڭدا — تىرشىلىك.
سەنىڭ بىستىق قۇرساعىڭنان ءبىز تۇدىق،

سەننىڭ سىتتىق قۇرسىلىغىداي جاننات جوق،
قايدا ءجۇزىپ ءجۇرسىڭ سەن، بالىق — ايل؟
اپپاق ماماڭنىڭ نەريا بالىق باسىنداي
اق ماماڭنىڭ ءسۇتىن ەمدىك جاسىندا.
قايدا ءجۇزىپ ءجۇرسىڭ سەن، بالىق — ايل؟
ەڭ ەرجۈرەك ەركەك سىلەن جەتەر — اۋ،
قۇرسىلىغىڭا ۇرىق سەۋىپ كەتەر — اۋ،
جەر بەتىندە ۇرپاقتارىڭ كۈبەيەر ،
قايدا ءجۇزىپ ءجۇرسىڭ سەن ، بالىق — ايل؟

ان مەن ءبيدىڭ اراسىندا الگى تويىدا وسىنداي ولەڭ ايتىلادى. سول
تويىدا كىرىسكىگە ارنالىپ، تالى ءبىر رىم جاسالماق. الاس — قۇلاس
يىلەپ جۇرگەن شامان كىرىسكىنىڭ اڭشىلىق تاعدىرىن اسپانداى
جۇلدىزداردىڭ بىرىنە امانات ەتىپ تاپسىرار. ار اڭشىنىڭ جەلەپ —
جەلەپ جۇرەتىن جۇلدىزى بار. ال، كىرىسكىنىڭ تاعدىرى قاي جۇلدىزعا
امانات بولىپ تاپسىرىلارن جان بالاسى بىلمەسە كەرەك. ونى تەك شامان
مەن جەبەۋشى جۇلدىز عانا بىلەدى. ال، اسپاندا نە كۈپ، جۇلدىز كۈپ...
البەتتە، سول تويىدا جۇرتنىڭ بارىنەن دە قاتتى قۋانىپ، بارىنەن دە
اسىرا ان سالىپ، ءبي يىلەيتىن كىرىسكىنىڭ اناسى مەن قارىنداسى
عوي. ال، ەمرايىن شارشى توپتىڭ شىندە كىرىسكىنىڭ اكەسى دەپ
جاربالانادى. بۇعان ول قۋانىپ، ماساتتانا، ارىنە. ال، ازىرگە، ول
كىرىسكىنىڭ اكەسى بولا تۇرا، اكە اتالۇعا قۇقى جوق. تەڭىز بەتىندە اكە
دە، بالا دا بولمايدى. تەڭىز ۇستىندە ادامداردىڭ ءبارى بىردەي، تەك
كۈسەم قارتىنا عانا باعىنادى. كۈسەم قالاي ايتتى، سولاي بولماق. اكە بالا
سىنە ارالاسپايدى، بالا اكەسىنە شاعىم ايتا المايدى. اۋلەت سالتى سول.
بالكى، سول تويىدا مۇزلۇك اتتى قىز دا قاتتى قۋانار. كىرىسكى بالا
كۈنىندە مۇزلۇكپەن بىرگە ويناۋشى ەدى. ەندى ول ويىن سىرەدى. بۇدان
بىلاي مۇلدە تىللار: اڭشىعا ويىن بۇيرىمى...

تولقىنداردان جەڭىل قالقىپ ۋىتىپ، قايىق ۋازىر جۈردەك كەلەدى. تارەل تۈبەت قوينىۋى دەقەقاشان ارتتا قالدى، اڭشىلار سوپاق تۈمسىقتى جاناي ۋىتىپ، اشىق تەڭىز ايدىنىنا شىققاندا، تەڭىزدەگى تولقىن قوينىۋىدەن كۈشتى مەس ەكەنن اڭعاردى. تولقىندار ۋىتىپ دەڭگەيدە، ۋىتىپ ىرەقتا شالىقىدى. مۇنداي ۋىتىپ مەنەز تولقىندا جىلدام جۈزەسىڭ. بايتەرەكتىڭ دىڭگەگەنەن شاپىلعان قايىق قالتقىسىز، قازداڭ ۋىتىپ بارادى. رولعا باس بىلگى قايىق تۈمسىق تولقىنغا دا سىر بەرمەي، نىق سىرىدى.

ۋىتىپ قالغان ترۇپىكاسىن سورا ۋىتىپ، ورگان قارت قايىقتىڭ نىق جۈرىسىنە ۋىتىپ، سۇق سۇغا جارىتلاي باتىپ، قايىقداپ ۋىتىپ بارا جاتقان قايىق مەس، ۋىتىپ وزىندەي سەزىنىپ راحاتتەنپ وتىر. تۈپىشى تەمىردىڭ ۋىتىپ سارىندى سىلدىرى مەن ەسكەكتەردىڭ ۋىتىپ قالىپتى قىمىلىنا ساي تەڭىز ايدىنىن قاق جارىپ بارا جاتقان ورگاننىڭ ۋىتىپ ۋىسى سىياقتى بەينە ۋىتىپ؛ قارىسى تولقىنداردىڭ سەزىنىنەن ۋىتىپ شاپىقالىپ، سۇ دۈڭبەكتەرىن ۋىتىپ كەۋدەسىمەن قاقىراتىپ كەلە جاتقانداي سەزىمدە قازىر. ۋىتىپ قايىق بولىپ كەتكەندەي ۋىسى ۋىتىپ سەزىم ۋىتىپ تۈسىن ۋىتىپ قالىدەردى. قايىققا ۋىتىپ ۋىتىپ، بۇل قايىقتى ۋىتىپ ۋىتىپ، ۋىتىپ، ۋىتىپ سۇققان؛ بايتەرەكتى جۈرت جابىلىپ قۇلاتتى، ۋىتىپ - ەكىلى ادام ۋىتىپ جىعا الماس ەدى. ارعى جىعىن ورگان جالغىز ۋىتىپ جايىعاستىردى، تەرەكتى ۋىتىپ جاز بويى قاقىتاپ قۇرعاتىپ، باپتادى، ۋىتىپنىڭ شىندە ورگان ئالاي قايىق شاپقان، ال، مەن ۋىتىپنىڭ بارىنەن ەرەن سۈمىلاتىنىنا ۋىتىپ باستان - اق كۈزى جەتتى. ۋىتىپنى ۋىتىپ مۇڭ ەكەن، كۈڭىلىنە قايىق تۈسكەندەي دە بولدى؛ بۇل ۋىتىپنىڭ سۇڭىسى سۇققان قايىقى بولىپ جۈرمەسە نەتسىن؟ تاللى ۋىتىپ جۈرسەم دەيدى. تاللى ۋىتىپ تەڭىز كەزىپ، ۋىتىپ ۋىتىپ، ۋىتىپ - ۋىتىپ، ۋىتىپ - ۋىتىپ.

باردا، كوزىنىڭ نۇرى تايماي تۇرغاندا ەندى ەڭ بولماسا ەكى قايىق جاساپ كەتسەم دەيدى.

ول وسىنى ويلاپ، قايىقپەن شىتەي سىرلاسىپ كەلەدى. «سەن ۇنايسىڭ ملعان، سالعان سەنەم، باۋىرىم، — دەيدى ول قايىققا، — سەن تەڭىز ەتىلىن ۇعاسىڭ، تولقىنداردىڭ مەنەزىن بىلەسىڭ، سەنىڭ قۇدىرەتتىڭ دە وسىدان. سەن مەن سوققان قايىقتاردىڭ شىندەگى ەڭ ەرەنسىڭ. ەنى مەن تۇرقى كەلسەن ەرەسەن قايىقسىڭ سەن، سالعان ۇلكەن نەرىپادا سىيىپ كەتە بەرەدى. سەن اقجولتايىسىڭ ار دايمىم. سونىڭ ۇشىن قىمباتتىسىڭ. ۇستىڭە اۋىر جۇك تىيەپ جالعا قايىققاندا ەرنەۋىڭمەن سۇ سىزىپ، قىنالىپ كەلە جاتقاندا سالعان ەمىزدىڭ جانىمىز اشىدى. سوندا خالىق جالعا چاپىرلا جۇگىرىپ شىعپ، سەنى قارسى الادى، باۋىرىم قايىق!

ەگەر مەن ولە كەتسەم، سەن جاساي بەر، اڭى كوپ جەرلەرمەن السىقا ەجۇز. ەگەر مەن ولە كەتسەم، تەپسە تەمىر ۇزەر جاس اڭشىلارمەن بىرگە تەڭىز كەشە بەر، باۋىرىم. ەگەر مەن ولە كەتسەم، تىرىمدە ملعان قالاي قىزمەت ەتسەڭ، جاستارعا دا سولاي قىزمەت قىل. انە، قازىر سەنىڭ تۇمىسىڭدا اناۋ بالا قاي وتىر. تەڭىز ەمەس، قۇرلىق بولسا، ەدال قازىر اڭ بىتكەندى جالعىز ۇزى جايراتاتىنداي تىقىرىشىپ وتىرعانىن كوردىڭ بە؟ انە، سول بالا قاي سالعان ەمىنىپ، السى — جاقىن تەڭىز بەتىن شارلايتىن كۇن تۇعانداي. بۇگىن، ول بىزبەن بىرگە تەڭىزگە تۇڭغىش رەت اتتاندى. بۇل قاجەت. ماشىقتانا بەرسىن، بۇل جالغانان ەمىز كەتەمىز، ال، ونىڭ بولاشاعى ەلى الدا. ەمرايىن اكەسىنە تارتسا، دۇرسى ادام بولعانى. وندا بوس كۇبىردەي كۇڭگىرلەك بولماس. قازىر ەرەسەكتەردىڭ شىندە ەمرايىننەن مىقتى اڭشى جوق — اۋ، ەسرا، قاجىرلى، سىكەر جىگىت. ەمىر كەزدە مەن دە سونداي ەدىم. كۇشتى ەدىم. ايەل زاتى مەنى ۇناتۋشى ەدى. ال، مەن بولسام، ۇمىر سول قالپىندا تۇرا بەردى دەپ ەجۇرىپپىن عوي. ەبارى وتكىنىشى ەكەننەن كەيىن بارىپ ەمىر — اق بىلەسىڭ. بۇل جاي جاستاردىڭ قاپەرىنە دە كىرىپ شىقپايدى. مىنا ەمرايىن مەن مىلگۇن دە